

ხელოვნური ინტელექტის სისტემების სამართლებრივი რეგულირება და პერსონალურ მონაცემთა დაცვასთან დაკავშირებული გამოწვევები

სტატიის მიზანია ხელოვნური ინტელექტის სამართლებრივ რეგულირებასთან დაკავშირებული მდგომარეობის, ასევე მისი მუშაობის/განვითარების პროცესში ადამიანის უფლებების, კერძოდ პირადი ცხოვრების ხელშეუხებლობის, პერსონალურ მონაცემთა დაცვის აქტუალური საკითხების ანალიზი. წინამდებარე სტატიის ფარგლებში განხილულია ხელოვნური ინტელექტის მიერ და მისი მეშვეობით პერსონალურ მონაცემთა დამუშავებასთან დაკავშირებული გამოწვევები და არსებული საერთაშორისო პრაქტიკა.

საკვანძო სიტყვები: ხელოვნური ინტელექტი, ადამიანის ძირითადი უფლებები, პერსონალური მონაცემები, სამართლებრივი რეგულირება, მონაცემთა დაცვა.

1. შესავალი

ტექნოლოგიების განვითარებას უდიდესი როლი გააჩნია კაცობრიობის ისტორიისა და ადამიანების ყოველდღიურობის შეცვლაში. აღნიშნულის თვალსაჩინო მაგალითია, ინდუსტრიული რევოლუციები, რასაც მე-18 საუკუნის ბოლოდან მოყოლებული არაერთი სოციალური და ეკონომიკური გარდატეხა მოჰყვა.¹ იგი სხვადასხვა ტექნოლოგიური პროცესების უწყვეტ ჯაჭვს წარმოადგენს და დღეს, მე-4 ინდუსტრიული რევოლუციის ეტაპზე, ხელოვნურ ინტელექტს ("AI"), როგორც მის ერთ-ერთ გამოვლინებას მეცნიერების სხვადასხვა დარგსა და ადამიანის ყოველდღიურობაში სისტემური ცვლილებების პოტენციალი აქვს.²

ხელოვნური ინტელექტის, როგორც ადამიანის მსგავსად მოაზროვნე მანქანის, შექმნის იდეას დასაბამი მე-20 საუკუნის მე-2 ნახევარში დაედო. 1950 წელს, ინგლისელმა მეცნიერმა, ალან ტურინგმა, თავის სტატიაში ადამიანის

* ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის სამართლის მაგისტრი, პერსონალურ მონაცემთა დაცვის სამსახურის უფროსის აპარატის სპეციალისტი.

¹ Stearns P. N., *The Industrial Revolution in World History*, 4th ed., Westview Press, 2013, 9-14.

² Schwab K., *The Fourth Industrial Revolution*, *Encyclopedia Britannica*, 2023, <<https://www.britannica.com>> [10.01.2025].

დონეზე „მოაზროვნე“ მანქანის, სწავლების ალგორითმის მეშვეობით, შექმნის იდეა განავითარა და ჩამოაყალიბა „ტურინგის ტესტი“³, რომელიც ადამიანის იდენტურად მოაზროვნე მანქანის შექმნის იდეას ეფუძნება⁴. ხელოვნური ინტელექტის განვითარებამ მას შემდეგ ბევრი ეტაპი (მათ შორის დაინტერესების კლების) განვლო, იმისათვის რომ დღევანდელ, პროგრესული შესაძლებლობების მქონე “AI“-იმდე მიეღწია.⁵ ერთ-ერთ სამეცნიერო ლიტერატურაში განვითარებულია საინტერესო ჰიპოთეზა რომლის თანახმადაც თანამედროვე ხელოვნური ინტელექტის საწყისი სხვადასხვა, სრულიად განსხვავებული დარგებიდან მოდის, კერძოდ: ფილოსოფოსების მიერ ადამიანის გონების და მისთვის მიწოდებული ინფორმაციის ურთიერთქმედებასთან დაკავშირებული მოსაზრებებმა, ეკონომისტების მიერ გადაწყვეტილების მაქსიმალური სარგებლით მიღების პროცესის ფორმალიზებამ, ნეირომეცნიერების მიერ თავის ტვინის ფუნქციონირებისა და აგებულების გამოკვლევამ, მათემატიკოსებისა და კომპიუტერული ინჟინრების მიერ ხელსაწყობსა და მოწყობილობებზე მუშაობამ ხელოვნური ინტელექტის არსებული მოდელების შექმნა გახდა შესაძლებელი.⁶

დღესდღეობით, ხელოვნურმა ინტელექტმა და მასზე დაფუძნებულმა ტექნოლოგიებმა მთლიანად მოიცვა საზოგადოების ცხოვრების სხვადასხვა სფერო, მეცნიერების სხვადასხვა დარგი - ის რაც თავის დროზე „მომავლის პროდუქტს“ წარმოადგენდა ახლა უკვე რეალობის ნაწილია. “AI” გამოიყენება როგორც სოციალურ მედიაში, ფინანსურ, განათლების, ისე სამედიცინო სექტორში.⁷ მის მსოფლიო მასშტაბით პოპულარიზაციას ხელი განსაკუთრებით შეუწყო გენერაციული ხელოვნური ინტელექტის მოდელის, “ChatGPT”-ის ბაზარზე გამოჩენამ.⁸

ხელოვნური ინტელექტის სისტემების განვითარებას განსაკუთრებული როლი შეიძლება ჰქონდეს საზოგადოების ცხოვრების გაუმჯობესებაში, გამარტივებაში, მეცნიერების განვითარებაში, ამასთან მნიშვნელოვანია იმის გააზრება რომ, იგი არ არის სრულყოფილი, ხოლო ავტომატიზებული გადაწყვეტილებების მიღების პირობებში განსაკუთრებით იმატებს ადამიანის უფლებებისადმი საფრთხეები. ხელოვნური ინტელექტის მოდელები დიდი რაოდენობით ინფორმაციის დამუშავების საფუძველზე შემუშავდება,

³ Russell S. J., Norvig P., Artificial Intelligence: a Modern Approach, 4th ed., 2021, 35-36.

⁴ გამომცდელმა, რომელიც წერილობით კომუნიკაციას ახორციელებს მანქანასთან და რეალურ ადამიანთან, უნდა დააიდენტიფიციროს ვინ არის კომუნიკაციის მეორე მხარეს - ადამიანი თუ მის მსგავსად მოაზროვნე მანქანა. დამატებით იხ. Geeks for Geeks, Turing Test in Artificial Intelligence, <<https://www.geeksforgeeks.org/turing-test-artificial-intelligence/>> [16.09.2024].

⁵ Kingsley O. A., Artificial Intelligence Research: a Review on Dominant Themes, Methods, Frameworks and Future Research Directions, Telematics and Informatics Reports, Volume 14, 2024.

⁶ Russell S. J., Norvig P., Artificial Intelligence: a Modern Approach, 4th ed., 2021, 35-36.

⁷ Gleeson B., How AI Is Reshaping The Future Of Work Across Industries, <<https://www.forbes.com/sites/brentgleeson/2024/12/03/how-ai-is-reshaping-the-future-of-work-across-industries/>> [03.12.2024].

⁸ ChatGPT “OpenAI“-ის პროდუქტია, რომელმაც 2020-22 წლებიდან ხელოვნური ინტელექტის პროდუქტებისადმი განსაკუთრებული ყურადღება გამოიწვია მთელი მსოფლიო მასშტაბით. იგი არის ე.წ. „ჩატბოტი“ რომელსაც ადამიანის მსგავსი კომუნიკაციისა და ინფორმაციის გენერირების შესაძლებლობა აქვს.

ვითარდება, და მის მიერ გადაწყვეტილებების მიღება/პროგნოზირებაც სწორედ იმ ინფორმაციის დამუშავებას ეფუძნება, რომელთა ნაწილიც პერსონალურ მონაცემებს წარმოადგენს. შესაბამისად, მაშინ, როდესაც ხელოვნური ინტელექტი მსოფლიოს ტექნოლოგიური მომავლის ცენტრად იქცა, მხედველობიდან არ უნდა გამოგვრჩეს იმ პირთა უფლებების, განსაკუთრებით კი პირადი ცხოვრების ხელშეუხებლობის, პერსონალურ მონაცემთა დაცვის მნიშვნელობა, რომლებიც ამ საზოგადოების ნაწილი არიან.

არამხოლოდ ხელოვნური ინტელექტის, არამედ ზოგადად ციფრული ტექნოლოგიების აქტუალობას თან ახლავს მნიშვნელოვანი გამოწვევები ადამიანის ფუნდამენტურ უფლებებთან მიმართებით, აღნიშნულთან დაკავშირებით კი განსაკუთრებით მნიშვნელოვანი შეიძლება იყოს საზედამხედველო ორგანოთა მიერ მათი კომპეტენციის ფარგლებში განხორციელებული ღონისძიებები. ამ მხრივ, ხაზგასასმელია რომ, პერსონალურ მონაცემთა დაცვის სამსახურის უფროსის 2025 წლის პერსონალურ მონაცემთა დამუშავების კანონიერების გეგმური შემოწმებების (ინსპექტირება) გეგმის⁹ ერთ-ერთ ძირითად მიმართულებას სწორედ თანამედროვე ტექნოლოგიების სფერო წარმოადგენს (მოიცავს როგორც კერძო, ისე საჯარო დაწესებულებებს)¹⁰, რასაც განსაკუთრებული მნიშვნელობა და გავლენა შეიძლება ჰქონდეს ფიზიკურ პირთა მონაცემების დამუშავების ეროვნული სტანდარტების დამკვიდრებაზე და პრაქტიკის განვითარებაზე, თანამედროვე ტექნოლოგიების ეპოქაში პირადი ცხოვრების ხელშეუხებლობის უფლების დაცვაზე.

დამატებით, აღსანიშნავია რომ მონაცემთა დაცვის ევროპულმა საბჭომ, 2025 წლის 11 თებერვალს, 102-ე პლენარულ სხდომაზე, ხელოვნური ინტელექტის შემსწავლელი მიზნობრივი ჯგუფის შექმნის გადაწყვეტილება მიიღო¹¹, რაც AI-ის სისტემების მიერ მონაცემთა დამუშავებისადმი მზარდ ინტერესზე მიაჩნებს.

წინამდებარე ნაშრომის ფარგლებში გაანალიზებულია ხელოვნურ ინტელექტის ცნება, მასთან დაკავშირებული სამართლებრივი რეგულირებების *status quo*, აღნიშნული ტექნოლოგიების პროგრესის პროცესში არსებული თუ მოსალოდნელი გამოწვევები, განსაკუთრებით კი პერსონალურ მონაცემთა დაცვის კონტექსტში, და ის საკითხები რაც ხელოვნური ინტელექტის მეშვეობით მონაცემთა დამუშავების დროს უნდა იქნეს გათვალისწინებული.

⁹ პერსონალურ მონაცემთა დაცვის სამსახურის უფროსის 2024 წლის 31 დეკემბრის №ბ/1259 ბრძანება „პერსონალურ მონაცემთა დამუშავების კანონიერების გეგმური შემოწმებების (ინსპექტირება) 2025 წლის გეგმის დამტკიცების შესახებ“.

¹⁰ იქვე, დანართი №1 და №2.

¹¹ European Data Protection Board (EDPB), EDPB Adopts Statement on Age Assurance, Creates a Task Force on AI Enforcement and Gives Recommendations to WADA, <https://www.edpb.europa.eu/our-work-tools/plenary-meetings/102nd-plenary-meeting_en> [12.02.2025].

2. ხელოვნური ინტელექტის ცნება და სამართლებრივი რეგულირება

2.1. ხელოვნური ინტელექტის ცნება: სისტემები და მოდელები

ტერმინის „ხელოვნური ინტელექტი“ და მისი როგორც მეცნიერების ცალკეული დარგის წარმოშობა დარტმუთის კოლეჯის 1956 წლის კონფერენციას უკავშირდება. მეცნიერთა ჯგუფმა¹² მიზნად დაისახა გამოეკვლია გზა თუ როგორ შეიძლებოდა „მანქანებს ენა, კონცეფციებისა და აბსტრაქციების ფორმები გამოეყენებინა და გადაეწყვიტა სხვადასხვა პრობლემური საკითხები, რაც იმ ეტაპზე მხოლოდ ადამიანისთვის იყო დამახასიათებელი“.¹³

ხელოვნური ინტელექტის (“AI”) სისტემის თანამედროვე განმარტების თანახმად, იგი არის „მანქანურ ტექნოლოგიებზე დაფუძნებული სისტემა რომელიც აშკარა ან ნაგულისხმევი მიზნებისთვის, მისთვის მიწოდებული ინფორმაციიდან გამომდინარე ანალიზებს როგორ მოახდინოს შედეგების, კერძოდ პროგნოზირების, შინაარსის (ე.წ. „კონტენტის“), რეკომენდაციის ან გადაწყვეტილებების გენერირება, რომლებსაც შესაძლოა გავლენა ჰქონდეთ ფიზიკურ ან ვირტუალურ გარემოზე“.¹⁴ ამასთან, სხვადასხვა ხელოვნური ინტელექტის სისტემები ექსპლუატაციის შემდეგ განსხვავებული ავტონომიურობისა და ადაპტაციის დონით ხასიათდება.¹⁵ ხელოვნური ინტელექტის სისტემის:

- ავტონომიურობა - გულისხმობს მისთვის ავტონომიურობის მინიჭებისა და პროცესების ავტომატიზაციის შემდგომ, მის მიერ დამოუკიდებლად, ადამიანის ჩართულობის გარეშე სწავლების/მოქმედების ხარისხს;
- ადაპტაცია - მოიაზრებს თავდაპირველი შემუშავების შემდეგ სისტემის განგრძობად განვითარების უნარს, რაც, როგორც წესი, მანქანურ სწავლებაზე დაფუძნებულ ხელოვნური ინტელექტის სისტემებს ახასიათებს. ის მისთვის მიწოდებულ ინფორმაციასთან ურთიერთქმედებით იცვლის ქცევას, მაგალითად, ხმის ამომცნობი სისტემა რომელიც ინდივიდის ხმას ერგება.¹⁶

¹² ჯონ მაკკარტი (მათემატიკის ასისტენტ-პროფესორი, დარტმუთის კოლეჯი), მარვინ მინსკი (მათემატიკისა და ნევროლოგიის უმცროსი თანამშრომელი, ჰარვარდის უნივერსიტეტი), ნატანიელ როჩესტერი (ინფორმაციული კვლევის მენეჯერი, IBM Corporation), კლოდ შენონი (მათემატიკოსი, Bell Telephone Laboratories). იხ. History of Data Science, Dartmouth Summer Research Project: The Birth of Artificial Intelligence, <<https://www.historyofdatascience.com/dartmouth-summer-research-project-the-birth-of-artificial-intelligence/>> [30.09.2021].

¹³ McCarthy J., Minsky M.L., Rochester N., Shannon C. E., A Proposal for the Dartmouth Summer Research Project on Artificial Intelligence, 1955, 2, <<http://jmc.stanford.edu/articles/dartmouth/dartmouth.pdf>>.

¹⁴ Regulation (EU) 2024/1689 of the European Parliament and of the Council of 13 June 2024 laying down Harmonised Rules on Artificial Intelligence (EU AI Act), OJ L, 2024/1689, 12.7.2024, Article 3(1).

¹⁵ Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD), Explanatory Memorandum on the Updated OECD Definition of an AI System, OECD Artificial Intelligence Papers, №8, OECD Publishing, Paris, 2024.

¹⁶ იქვე, 6.

მანქანური სწავლება (“Machine Learning”) ხელოვნური ინტელექტის ერთ-ერთი მოდელია, რომელიც მონაცემებისა და ალგორითმების მეშვეობით ადამიანის სწავლების იმიტირებას ახდენს რათა ახალ, მსგავს, მონაცემებზე დაყრდნობით, თითოეული დავალებისთვის პირდაპირი პროგრამირების გარეშე, ხელოვნურმა ინტელექტმა პროგნოზირება და გადაწყვეტილების მიღება შეძლოს.¹⁷ დღესდღეობით სხვადასხვა სახის მანქანური სწავლების მეთოდები თუ ალგორითმები გამოიყენება, როგორცაა წრფივი რეგრესია (“linear regression”), ლოგისტიკური რეგრესია (“logistic regression”), ხისებრი დიაგრამა (“decision tree”) და სხვა. თითოეული მათგანი სხვადასხვა მონაცემებსა და პრობლემებზე არის მორგებული. აქედან ყველაზე მეტად გავრცელებული ხელოვნური ნეირონული ქსელია, რომელიც ადამიანის თავის ტვინის სტრუქტურასა და ფუნქციებთანაა მიმსგავსებული და შეუძლია დაამუშაოს, გაანალიზოს კომპლექსური მონაცემები.¹⁸

ღრმა სწავლება (“Deep Learning”) მანქანური სწავლების ქვეჯგუფია, რომელიც იყენებს ნეირონული ქსელების მრავალ შრეს (ღრმა ნეირონულ ქსელს) და ადამიანის ტვინთან მიმსგავსებული გადაწყვეტილების მიღების უნარი გააჩნია.¹⁹ ხელოვნური ინტელექტის სხვადასხვა სპეციალიზებული მოდელების გამოყენებით (რომლებიც ეფუძნება ისეთ ფუნდამენტურ მოდელებს როგორცაა, დიდი ენობრივი მოდელები (“Large Language Models – LLM”) გენერირებად ხელოვნურ ინტელექტს შეუძლია სხვადასხვა სახის გადაწყვეტილებები მიიღოს, შეასრულოს განსხვავებული ტიპის დავალებები, როგორცაა ტექსტის, გამოსახულების ან აუდიოს გენერირება.²⁰ “ChatGPT”, “Gemini”, “Siri”, “DALL-E 3” და სხვა ცნობილი აპლიკაციები/ვებ-გვერდები, სწორედ ხელოვნური ინტელექტის აღნიშნულ სისტემას წარმოადგენენ.

ხაზგასასმელია რომ ხელოვნური ინტელექტის მოდელები, რომლებიც სისტემის აუცილებელი კომპონენტია, თავისთავად ხელოვნური ინტელექტის სისტემას არ წარმოადგენს. მოდელები საჭიროებენ დამატებით კომპონენტებს, როგორცაა „მომხმარებლის ინტერფეისი“, ინტეგრირებულნი არიან ხელოვნური ინტელექტის სისტემაში და მის ნაწილს წარმოადგენენ.²¹ ხელოვნური ინტელექტის მეტად განვითარებული, კომპლექსური მოდელების განვითარებისთვის განსაკუთრებით დიდი როლი აქვს სწავლების პროცესში გამოყენებული მონაცემების რაოდენობას, მრავალფეროვნებას, ხარისხს, რაც შემდგომში ხელოვნური ინტელექტის მუშაობაზე და მასთან დაკავშირებულ სხვადასხვა სახის გამოწვევებზე აისახება.

¹⁷ Kespaik S., Machine Unlearning, TechSonar Reports, 2024, 19,

<https://www.edps.europa.eu/system/files/2024-11/24-11-15_techsonar_2025_en.pdf>.

¹⁸ IBM, What is Artificial Intelligence (AI), <<https://www.ibm.com/think/topics/artificial-intelligence?>> [09.08.2024].

¹⁹ იქვე.

²⁰ European Data Protection Supervisor (EDPS), Orientations for EUIs Using Generative AI, 2024, <https://www.edps.europa.eu/system/files/2024-06/24-06-03_genai_orientations_en.pdf>.

²¹ Regulation (EU) 2024/1689 of the European Parliament and of the Council of 13 June 2024 laying down Harmonised Rules on Artificial Intelligence (EU AI Act), OJ L, 2024/1689, 12.7.2024, Recital 97.

ხელოვნური ინტელექტი, გარდა იმ ბევრი დადებითი საკითხებისა, რომლებზეც აქამდე ყურადღება იქნა გამახვილებული, განსხვავებული სახის რისკებს შეიცავს. მაგალითად, ეს შეიძლება იყოს დეზინფორმაციის გავრცელების ხელის შეწყობა (იმგვარი სიმულაციური „კონტენტის“ შექმნა რაც ადამიანებისთვის აღქმადი იქნება როგორც რეალობა), ხელოვნური ინტელექტის მოდელების „ჰალუსინაციები“ (დამაჯერებელი ფორმით არასწორი ინფორმაციის გადმოცემა), მიკერძოებული/დისკრიმინაციული გადაწყვეტილებები/პროგნოზები, მონაცემთა დაცვასთან დაკავშირებული რისკები (როგორც სწავლების, მოდელის დონეზე, ისე ადამიანთან ურთიერთქმედებისას), მის გამჭვირვალობასა და განმარტებასთან დაკავშირებული გამოწვევები (ე.წ. „შავი ყუთის“ მოდელები), მოდელების მიერ მიღებული შედეგების გასაჩივრების შეუძლებლობა, კონფიდენციალურობის დარღვევა (მონაცემთა დაცვასთან დაკავშირებული ინციდენტების შემთხვევებში).²²

2.2. ხელოვნური ინტელექტის სამართლებრივი რეგულირება

ხელოვნური ინტელექტის შემუშავებასთან და ეთიკურ გამოყენებასთან დაკავშირებით არსებულმა გამოწვევებმა თანამედროვე მსოფლიოს ქვეყნების ნაწილი მისი სამართლებრივი რეგულირების საჭიროებაში დაარწმუნა.

2024 წლის 1 აგვისტოს ევროპის კავშირის „ხელოვნური ინტელექტის აქტი“ შევიდა ძალაში. იგი აღნიშნული სისტემების პირველ სამართლებრივ მარეგულირებელ ჩარჩოს წარმოადგენს და ხელოვნური ინტელექტის განვითარების პროცესში უსაფრთხოების, ფუნდამენტური უფლებებისა და ეთიკის პრინციპების დაცვას ისახავს მიზნად.²³ დოკუმენტი აწესრიგებს ისეთ საკითხებს, როგორიცაა მაღალი რისკის შემცველი, ასევე ზოგადი დანიშნულების ხელოვნური ინტელექტი და მათი რეგულირება. ამასთან, იგი განსაზღვრავს ხელოვნური ინტელექტის გამოყენების აკრძალულ შემთხვევებს და სხვადასხვა დონეზე AI-ისთან დაკავშირებული ორგანოების შექმნას ითვალისწინებს. აქტი ეტაპობრივად ამოქმედდება, ხოლო მისი საბოლოო იმპლემენტაციის პროცესი 2030 წლამდეა განსაზღვრული.²⁴

2024 წლის 5 სექტემბერს ხელმოსაწერად გაიხსნა ევროპის საბჭოს ჩარჩო კონვენცია „ხელოვნურ ინტელექტის და ადამიანის უფლებების, დემოკრატიასა და კანონის უზენაესობის შესახებ“, ²⁵ რომლის ხელშემკვრელი

²² OECD, AI, Data Governance and Privacy: Synergies and Areas of International Cooperation, OECD Artificial Intelligence Papers, №22, OECD Publishing, Paris, 2024.

²³ EDPS, Artificial Intelligence Act, <https://www.edps.europa.eu/artificial-intelligence/artificial-intelligence-act_en> [10.01.2025].

²⁴ <<https://artificialintelligenceact.eu/implementation-timeline/>> [01.06.2024].

²⁵ Framework Convention on Artificial Intelligence and Human Rights, Democracy and the Rule of Law, Council of Europe Treaty Series - No. 225, 05.09.2024.

მხარეც არის საქართველო.²⁶ აღნიშნული პირველი საერთაშორისო, სავალდებულო ძალის მქონე სამართლებრივი დოკუმენტია, რომელიც ხელოვნური ინტელექტის გამოყენებასა და ადამიანის უფლებებს შორის ბალანსს უზრუნველყოფს, ითვალისწინებს ხელოვნური ინტელექტის სისტემების მიერ მათი სასიცოცხლო ციკლის ფარგლებში უზრუნველსაყოფ პრინციპებს. ამასთან, ევროპის საბჭოს ხელოვნური ინტელექტის კომიტეტმა (CAI) 2024 წლის 28 ნოემბერს დაამტკიცა ინსტრუმენტი “HUDERIA”, რაც როგორც საჯარო, ისე კერძო დაწესებულებებს ადამიანის უფლებების, დემოკრატიისა და კანონის უზენაესობის დაცვის მიზნით AI სისტემებთან დაკავშირებული რისკების შეფასებაში დაეხმარება.²⁷

გარდა აღნიშნული სამართლებრივი აქტებისა, ხელოვნური ინტელექტის სამართლებრივი მოწესრიგების პროცესში უმნიშვნელოვანესი როლი სხვადასხვა საერთაშორისო ორგანიზაციის მიერ შემუშავებულ მოსაზრებებს, კვლევებს, „ინსტრუმენტებს“ თუ სხვადასხვა სახელმძღვანელო რეკომენდაციებს გააჩნიათ. მაგალითად, აღნიშნული მიმართულებით გამოირჩევა ეკონომიკური თანამშრომლობისა და განვითარების ორგანიზაცია (“OECD”), რომლის მიერ შემუშავებულ განმარტებასაც ეფუძნება ევროკავშირის ხელოვნური ინტელექტის აქტივი წარმოდგენილი ხელოვნური ინტელექტის სისტემის ცნება. ორგანიზაცია აწარმოებს ყოვლისმომცველ კვლევებს და ანალიტიკას, ხელოვნური ინტელექტის ტრანსფორმაციული ბუნებისა და სოციუმზე თუ ეკონომიკაზე მისი გავლენის სიღრმისეული შესწავლისთვის.²⁸

გაერთიანებული ერების განათლების, მეცნიერებისა და კულტურის ორგანიზაცია (“UNESCO”) ხელოვნური ინტელექტის საზოგადოებაზე „უსაზღვრო გავლენების და თანმდევი შედეგების გათვალისწინებით“ მუშაობს ისეთ საკითხებზე როგორცაა: ხელოვნური ინტელექტის ეთიკა, სისტემების გამოყენება განათლების სფეროში, ხელოვნური ინტელექტი და გენდერული თანასწორობა და სხვა.²⁹

გაერთიანებული ერების ორგანიზაცია (“UN”), ასევე, აქტიურად აგრძელებს ხელოვნური ინტელექტის მიმართულებით მუშაობას, შეიქმნა ხელოვნური ინტელექტის საკონსულტაციო ორგანო,³⁰ ხოლო 2024 წლის მარტში შემუშავდა რეზოლუცია, რომელიც სახელმწიფოებს და სხვა დაინტერესებულ პირებს ადამიანის უფლებებისა და თავისუფლებების

²⁶ Council of Europe (CoE), The Council of Europe Framework Convention on Artificial Intelligence, <<https://www.coe.int/en/web/artificial-intelligence/the-framework-convention-on-artificial-intelligence>> [10.01.2025].

²⁷ Council of Europe (CoE) Committee on Artificial Intelligence (CAI), Methodology for the Risk and Impact Assessment of AI Systems from the Point of View of Human Rights, Democracy and the Rule of Law (“The HUDERIA”), 28.11.2024, <<https://rm.coe.int/cai-2024-16rev2-methodology-for-the-risk-and-impact-assessment-of-arti/1680b2a09f>> [10.01.2025].

²⁸ OECD, OECD Artificial Intelligence Papers, <<https://doi.org/10.1787/dee339a8-en>> [10.01.2025].

²⁹ United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (UNESCO), Artificial Intelligence, <<https://www.unesco.org/en/artificial-intelligence>> [10.01.2025].

³⁰ High-Level Advisory Body on Artificial Intelligence, <<https://www.un.org/digital-emerging-technologies/ai-advisory-body>> [10.01.2025].

გარანტირებით, ხელოვნური ინტელექტის სისტემების ეთიკურად შემუშავების, განვითარების და ექსპლუატაციისკენ მოუწოდებს,³¹

საქართველოში, აღნიშნულ ეტაპზე, კანონმდებლობაში გვხვდება მხოლოდ საქართველოს ეროვნული ბანკის პრეზიდენტის 2020 წლის ბრძანება „მონაცემებზე დაფუძნებული სტატისტიკური, ხელოვნური ინტელექტის და მანქანური სწავლების მოდელების რისკების მართვის დებულების დამტკიცების თაობაზე“, რომელიც მონაცემებზე დაფუძნებული სტატისტიკური, ხელოვნური ინტელექტის და მანქანური სწავლების მოდელების რისკების მართვის ჩარჩოს ჩამოყალიბებისა და მასთან დაკავშირებული რისკების ეფექტურად მართვის ხელშეწყობას ისახავს მიზნად და განსაზღვრავს მოდელების აგების, გამოყენების პროცესს, მის ძირითად კომპონენტებს საქართველოს ეროვნული ბანკის ზედამხედველობისადმი დაქვემდებარებული ზოგიერთი სუბიექტებისადმი.³²

ასევე საყურადღებოა საქართველოს 2025 წლის სახელმწიფო ბიუჯეტის შესახებ კანონი, სადაც ხელოვნურ ინტელექტთან დაკავშირებით აღნიშნულია, რომ იგეგმება:

- ხელოვნური ინტელექტის სისტემების განვითარების მხარდაჭერა, რაც სარგებლისა და პროდუქტიულობის მომტანი იქნება საქართველოს მოქალაქეებისა და ეკონომიკის სხვადასხვა სექტორისთვის;
- ხელოვნური ინტელექტის საერთაშორისო კომპეტენციის ცენტრის შექმნა, რომელიც აღიჭურვება თანამედროვე ტექნოლოგიებითა და საერთაშორისო მასშტაბის ექსპერტიზით;
- ხელოვნური ინტელექტის სისტემების დანერგვა და გამოყენება საქართველოს იუსტიციის სამინისტროს ანალიტიკური და სამართალშემოქმედებითი საქმიანობის, სახელმწიფოს მიერ დასაღები ხელშეკრულებების სამართლებრივი ექსპერტიზის, საერთაშორისო სასამართლოებსა და არბიტრაჟებში საქმისწარმოების წარმართვის ეფექტიანობის გაუმჯობესებისთვის, აგრეთვე საქართველოს საკანონმდებლო მაცნის მომხმარებელთათვის გამარტივებული სერვისების მიწოდების მიზნით;
- ხელოვნურ ინტელექტთან დაკავშირებული მსოფლიო ტენდენციების შესწავლის, ანალიზის, საქართველოს კანონმდებლობის ციფრულ სტანდარტებთან ადაპტირებისთვის საჭირო დასკვნებისა და რეკომენდაციების მომზადებისა და საზოგადოების ცნობიერების ამაღლების მიზნით, საქართველოს იუსტიციის სამინისტროს

³¹ *United Nations (UN)*, Seizing the Opportunities of Safe, Secure and Trustworthy Artificial Intelligence Systems for Sustainable Development, 11.03.2024, <<https://documents.un.org/doc/undoc/ltd/n24/065/92/pdf/n2406592.pdf>> [10.01.2025].

³² საქართველოს ეროვნული ბანკის პრეზიდენტის 2020 წლის 17 აგვისტოს ბრძანება №151/04 „მონაცემებზე დაფუძნებული სტატისტიკური, ხელოვნური ინტელექტის და მანქანური სწავლების მოდელების რისკების მართვის დებულების დამტკიცების თაობაზე“.

სასწავლო ცენტრის ბაზაზე ხელოვნური ინტელექტის სამართლებრივი კვლევის ცენტრის შექმნა.³³

ზემოაღნიშნულიდან გამომდინარე შეგვიძლია დავასკვნათ რომ ხელოვნური ინტელექტი არამხოლოდ საერთაშორისო დონეზე თანამედროვე ტექნოლოგიების ყველაზე ტენდენციურ მიმართულებას წარმოადგენს, არამედ ეროვნულ დონეზეც დიდია სახელმწიფოს მზაობა ხელი შეუწყოს მის სხვადასხვა სფეროში ინტეგრირებას, რაც თავისთავად შესაძლოა მოიაზრებდეს რომ “AI“-სთან დაკავშირებული გამოწვევები არამხოლოდ აქტუალურ საკითხს წარმოადგენს, არამედ სხვადასხვა სფეროში მისი აქტიური ინტეგრაციის პირობებში, გაიზრდება მისი გავლენა ადამიანის ფუნდამენტურ უფლებებსა და თავისუფლებებზე.

3. ხელოვნური ინტელექტის მიერ პერსონალურ მონაცემთა დამუშავებასთან დაკავშირებული გამოწვევები

3.1. ხელოვნური ინტელექტის მიერ/მემშვეობით მონაცემთა დამუშავება და მონაცემთა საზედამხედველო ორგანოების როლი სისტემების რეგულირებაში

როგორც ნაშრომის წინა თავებში არაერთხელ აღინიშნა, ხელოვნური ინტელექტის სისტემები, როგორც შექმნის, განვითარების ასევე სარგებლობაში მიღების პროცესში დიდი რაოდენობით მონაცემებს საჭიროებენ. აღნიშნული ხშირ შემთხვევებში შესაძლოა გულისხმობდეს სხვადასხვა პირთა პერსონალური მონაცემების³⁴ დამუშავებას. მონაცემთა დამუშავებაში პერსონალურ მონაცემთა დაცვის როგორც საერთაშორისო (ევროკავშირის „მონაცემთა დაცვის ძირითადი რეგულაცია“ (GDPR)³⁵, ევროპის საბჭოს „კონვენცია პერსონალური მონაცემების ავტომატური დამუშავებისას ფიზიკური პირების დაცვის შესახებ“ (108-ე კონვენცია)), ასევე ეროვნული კანონმდებლობის (საქართველოს კანონი „პერსონალურ მონაცემთა დაცვის შესახებ“) მიზნებისთვის მოიაზრება ნებისმიერი ქმედება რომელიც მონაცემების მიმართ შეიძლება განხორციელდეს (შეგროვება, მოპოვება, ურთიერთდაკავშირება, დაჯგუფება და ა.შ.)³⁶.

ხელოვნური ინტელექტის მიერ მონაცემთა დამუშავება სხვადასხვა ეტაპზე შეიძლება გამოვლინდეს - მისი პროექტირების, ბაზარზე განთავსების, ფუნქციონირებისა და განვითარების პროცესებში.

³³ საქართველოს კანონი „საქართველოს 2025 წლის სახელმწიფო ბიუჯეტის შესახებ“, 45-მს-XIმპ, 10.12.2024, მუხლი 15, §3 და §6.

³⁴ პერსონალური მონაცემთა „ნებისმიერი ინფორმაცია, რომელიც იდენტიფიცირებულ ან იდენტიფიცირებად ფიზიკურ პირს უკავშირდება“. იხ. საქართველოს კანონი „პერსონალურ მონაცემთა დაცვის შესახებ“, 3144-მს-მპ, 14.06.2023, მუხლი 3, „ა“ ქვეპუნქტი.

³⁵ Regulation (EU) 2016/679 of the European Parliament and of the Council of 27 April 2016 on the Protection of Natural Persons with Regard to the Processing of Personal Data and on the Free Movement of Such Data, and Repealing Directive 95/46/EC (General Data Protection Regulation), OJ L 119, 4/5/2016.

³⁶ იქვე, მუხლი 3, „ვ“ ქვეპუნქტი.

მაგალითად, ხელოვნური ინტელექტის სისტემა შესაძლოა ავტომატიზებული სისტემის პროექტირებისა და განვითარების პროცესებისთვის გამოიყენებოდეს. იმ შემთხვევაში თუ აღნიშნული მოიაზრებს პერსონალური მონაცემების დამუშავების აუცილებლობას (მაგალითად, როგორცაა მანქანური სწავლება), იგი პერსონალურ მონაცემთა დაცვის სამართლებრივი რეგულირების ქვეშ მოექცევა. გარდა ამისა, ხელოვნური ინტელექტის სისტემა შესაძლოა თავისთავად შეიცავდეს იდენტიფიცირებული ან იდენტიფიცირებადი პირის შესახებ მონაცემებს და ამგვარი სისტემების დისტრიბუცია მონაცემთა დამუშავებას წარმოადგენს, თუ პერსონალური მონაცემები სისტემით სარგებლობისას შესაძლებელია მესამე პირებზე გამჟღავნდეს. გარდა ამისა, ხელოვნური ინტელექტის სისტემა შესაძლოა პერსონალური მონაცემების ავტომატიზებული დამუშავებისთვის, ფიზიკურ პირებთან დაკავშირებით გადაწყვეტილებების მიღებისთვის ან პროფაილინგისთვის გამოიყენებოდეს. მაგალითად, ვაკანსიაზე წარმოდგენილი რეზიუმეების ფილტრაციისთვის, რაც გულისხმობს პერსონალური მონაცემების დამუშავებას ავტომატიზებული ფორმით, რამაც შესაძლოა სამართლებრივი ან სხვა სახის არსებითი მნიშვნელობის მქონე შედეგი წარმოშვას.³⁷

ხელოვნური ინტელექტის სისტემების გამოყენებას განსაკუთრებით დიდი მნიშვნელობა შეიძლება ჰქონდეს მედიცინის დარგშიც, იმ მიზნით რომ დროის მცირე პერიოდში ზუსტი დიაგნოზის მიღება გახდეს შესაძლებელი. აღნიშნულ შემთხვევაში პერსონალური მონაცემები შესაძლოა სხვადასხვა მოწყობილობების, სენსორების, კლინიკური აღჭურვილობის მეშვეობით თუ სამედიცინო შემოწმებების ფარგლებში შეგროვდეს. პაციენტების მონაცემები ხელოვნური ინტელექტის სისტემების მეშვეობით შესაძლოა დამუშავდეს სისტემების სწავლების, შემოწმების, ფუნქციონირების განგრძობადი შეფასების პროცესში. აღნიშნულ შემთხვევაში როგორც წესი განსაკუთრებული კატეგორიის მონაცემების დამუშავების საჭიროება დგება, რაც ადამიანის უფლებებისა და თავისუფლებების მიმართ მეტი სენსიტიურობით ხასიათდება და შესაბამისად სპეციფიკურ რეგულაციებს ექვემდებარება, საჭიროებს დეპერსონალიზებას/ფსევდონიმიზირებას, კონკრეტული პაციენტის იდენტიფიცირების თავიდან არიდებისათვის.³⁸

ყოველივე ზემოაღნიშნულიდან გამომდინარე აქტუალური გახდა მონაცემთა დაცვის საზედამხედველო ორგანოების ჩართულობა აღნიშნული სისტემების რეგულირების პროცესში და დღეს საზედამხედველო ორგანოების, მონაცემთა დაცვის საერთაშორისო ორგანიზაციების დიდი ნაწილის კვლევისა თუ მუშაობის მიმართულებას სწორედ ხელოვნური

³⁷ Agencia Española de Protección de Datos (AEPD), Legal Report 0059/2023 of the Legal Office of the AEPD Ruling on the Difference Between AI Systems and Processing of Personal Data and the Assessment of the Level of Risk of Processings, 2023, <<https://www.aepd.es/documento/informe-juridico-0059-2023-en.pdf>> [10.01.2025].

³⁸ Council Of Europe (CoE) Steering Committee for Human Rights in the fields of Biomedicine and Health (CDBIO), Report on the Application of Artificial Intelligence in Healthcare and Its Impact on the “Patient–Doctor” Relationship, 2024, 7-8.

ინტელექტი წარმოადგენს. მაგალითად, დიდი ბრიტანეთის მონაცემთა დაცვის საზედამხებელო ორგანოს (Information Commissioner's office – "ICO") ხელოვნური ინტელექტი, ინდივიდებზე და მათ უფლებებზე მაღალი რისკის პოტენციალიდან გამომდინარე, პრიორიტეტულ მიმართულებად აქვს განსაზღვრული.³⁹ აღნიშნული ასევე მნიშვნელოვან მიმართულებას წარმოადგენს ესპანეთის მონაცემთა დაცვის საზედამხებელო ორგანოსთვის (Agencia Española de Protección de Datos – "AEPD"), რომელსაც შემუშავებული აქვს სხვადასხვა სახის სარეკომენდაციო დოკუმენტები ხელოვნური ინტელექტის განსხვავებულ კონტექსტებში (მაგალითად, ბიომეტრიული მონაცემების დამუშავებისას) გამოყენების თაობაზე.⁴⁰ გარდა აღნიშნულისა, ზოგიერთ შემთხვევაში საზედამხებელო ორგანოებს შეფასებული აქვთ ხელოვნური ინტელექტის მეშვეობით მონაცემთა დამუშავების შემთხვევებიც, რაც შემდგომ თავებში იქნება განხილული.

„პირადი ცხოვრების ხელშეუხებლობის გლობალური ასამბლეის“ ("GPA") 2023 წლის გენერაციული ხელოვნური ინტელექტის სისტემების შესახებ რეზოლუციაში მითითებულია რომ სისტემების შემუშავებისა და ფუნქციონირების პროცესის ფუნდამენტური ელემენტებს მონაცემთა დაცვა და დამუშავების პრინციპები ქმნის, კერძოდ: დამუშავების კანონიერება, მიზნის კონკრეტიზაცია და შემდგომი სარგებლობის შეზღუდვა, მონაცემთა მინიმუზაცია, სიზუსტე, გამჭვირვალობა, უსაფრთხოება, ანგარიშვალდებულება, სუბიექტის უფლებების დაცვა, მონაცემთა მეტად დაფარვის პრიორიტეტი, როგორც ალტერნატიული მიდგომის არჩევამდე ავტომატურად გამოყენებული საწყისი მეთოდი.⁴¹

3.2. ხელოვნური ინტელექტის სისტემების მიერ მონაცემთა დამუშავებასთან დაკავშირებული ძირითადი საკითხები

როგორც ხელოვნური ინტელექტის შემუშავებისა და განვითარების პროცესში სისტემების მიერ მონაცემების დამუშავებისას (სწავლების პროცესში სხვადასხვა პირთა ჯგუფის შესახებ ინფორმაცია, მათ შორის მოპოვებული საჯარო წყაროებიდან, გამოყენების პროცესში მომხმარებლის მიერ მითითებული მონაცემები და სხვა), ასევე აღნიშნული ტექნოლოგიების მეშვეობით მოსარგებლე პირების მიერ მესამე პირთა პერსონალური მონაცემების დამუშავებისას (მაგალითად, საბანკო სექტორში რისკების იდენტიფიცირებისთვის მომხმარებლის, ასევე დასაქმების კომპანიების მიერ პოტენციური კანდიდატების შესახებ ინფორმაციის დამუშავება, სამედიცინო

³⁹ Information Commissioner's Office (ICO), Our Work on Artificial Intelligence, <<https://ico.org.uk/about-the-ico/what-we-do/our-work-on-artificial-intelligence/>> [10.01.2025].

⁴⁰ Agencia Española de Protección de Datos (AEPD), Innovation and Technology, <<https://www.aepd.es/en/areas/innovation-and-technology>> [10.01.2025].

⁴¹ Global Privacy Assembly(GPA), Resolution on Generative Artificial Intelligence Systems, 45th Closed Session, 2023, 5-9, <https://www.edps.europa.eu/system/files/2023-10/edps-gpa-resolution-on-generative-ai-systems_en.pdf> [10.01.2025].

სექტორში სხვადასხვა დაავადების დროული დიაგნოსტიკისთვის, სამართალდამცავ სექტორში დამნაშავეთა დროული იდენტიფიცირებისთვის მონაცემთა დამუშავება სხვა.) აუცილებელია უზრუნველყოფილი იყოს მონაცემთა დამუშავების პრინციპები და შეფასდეს თუ რა სამართლებრივი საფუძველი გააჩნიათ ორგანიზაციებს მონაცემთა ამ გზით დამუშავებისთვის.

3.2.1. ხელოვნური ინტელექტის მოდელების განვითარებისთვის პერსონალურ მონაცემთა დამუშავება

ევროკავშირის ხელოვნური ინტელექტის აქტი ხელოვნური ინტელექტის სისტემის მთლიანი სასიცოცხლო ციკლის ფარგლებში პირადი ცხოვრების ხელშეუხებლობისა და პერსონალურ მონაცემთა დაცვის უზრუნველყოფის ვალდებულებასა და დამატებით გარანტიებს ადგენს. იგი მიუთითებს რომ პერსონალურ მონაცემთა დამუშავებისას გათვალისწინებული უნდა იყოს მონაცემთა მინიმუზაციის პრინციპი და მონაცემთა მეტად დაფარვის პრიორიტეტი, როგორც ალტერნატიული მიდგომის არჩევამდე ავტომატურად გამოყენებული საწყისი მეთოდი ახალი პროდუქტის ან მომსახურების შექმნისას. ამასთან, მიმწოდებლების მიერ პრინციპებთან შესაბამისობის უზრუნველსაყოფად იგი მიუთითებს როგორც მონაცემთა დეპერსონალიზაციაზე, დაშიფვრაზე, ასევე იმგვარი ტექნოლოგიების გამოყენებაზე რომელიც შესაძლებელს გახდის “AI” სისტემების სწავლებას „ნედლი“ მონაცემების კოპირების ან მხარეებს შორის გადაცემის გარეშე.⁴²

ხელოვნური ინტელექტის მიერ მონაცემთა დამუშავება შესაძლოა სხვადასხვა სახის გამოწვევებს უკავშირდებოდეს. მაგალითად, სხვადასხვა სახის გენერირებადი ხელოვნური ინტელექტის „ჩატბოტებისადმი“ მოთხოვნის გაზრდამ წამოჭრა სათანადო ასაკობრივი ცენზის დაწესების აუცილებლობა. არასრულწლოვანი პირების შესაძლოა უფრო ნაკლებად იყვნენ ინფორმირებული აღნიშნული სისტემებისადმი მათი პერსონალური მონაცემების მიწოდების რისკების თაობაზე, და მოკლებულნი არიან თავიანთი უფლებების ეფექტიანი დაცვის შესაძლებლობას. “UNESCO”-ს რეკომენდაციის თანახმად აღნიშნული სისტემებით სარგებლობის მინიმალური ასაკობრივი ზღვარი 13 წელი უნდა იყოს. ამასთან სახელმწიფოებმა უნდა შეაფასონ სუბიექტის მიერ ასაკის თვითნებურად მითითება რამდენად არის საკმარისი ასაკის ვერიფიკაციისთვის და უზრუნველყონ ამ მიზნებისთვის გენერირებადი ინტელექტის მიმწოდებლების ანგარიშვალდებულება, განსაზღვრონ მშობლებისა და კანონიერი წარმომადგენლების 13 წელს ქვემოთ მყოფი პირების ხელოვნურ

⁴² Regulation (EU) 2024/1689 of the European Parliament and of the Council of 13 June 2024 laying down Harmonised Rules on Artificial Intelligence (EU AI Act), OJ L, 2024/1689, 12.7.2024, Recital 69.

ინტელექტთან ინტერაქციის მონიტორინგის ვალდებულებები.⁴³ ერთ-ერთ საქმეში, რომელიც ხელოვნური ინტელექტის „ჩატბოტის“ მეშვეობით მონაცემთა დამუშავებას ეხებოდა (აპლიკაციას შეეძლო მომხმარებლების ემოციური მდგომარეობის იდენტიფიცირება და გაუმჯობესება, ეხმარებოდა მათ ხასიათის ცვლილებების აღრიცხვაში, შფოთვების, სტრესის მართვაში და სხვა), მონაცემთა საზედამხედველო ორგანომ მიიჩნია რომ არასრულწლოვანი პირების მონაცემების დამუშავების საფუძველი ვერ იქნებოდა სუბიექტთან დადებული ხელშეკრულების შესრულება, ამასთან იქიდან გამომდინარე რომ აღნიშნულ აპლიკაციას არ ჰქონდა ასაკის ვერიფიკაციის ეფექტიანი მექანიზმი, ხელოვნური ინტელექტის სისტემის მეშვეობით ამგვარი დამუშავების პროცესი ყველა მომხმარებლის მიმართ შეზღუდა, სანამ დამუშავებისთვის პასუხისმგებელი პირი ხარვეზებს არ გამოასწორებდა.⁴⁴

ხელოვნური ინტელექტის სისტემები, შესაძლოა განუსაზღვრელი რაოდენობის პერსონალურ მონაცემებს ამუშავებდეს, რაშიც იგულისხმება როგორც სწავლების პროცესში, ასევე მომხმარებლების მიერ მიწოდებული ინფორმაცია, შესაბამისად მნიშვნელოვანია უზრუნველყოფილი იყოს მონაცემთა უსაფრთხოება ყველა სათანადო ღონისძიების გამოყენებით. მაგალითად, 2023 წელს “ChatGPT”-ის ტექნიკური ხარვეზიდან გამომდინარე, გარკვეული დროის ფარგლებში, მომხმარებლებისთვის ხელმისაწვდომი იყო სხვა მომხმარებლების კომუნიკაცია ხელოვნურ ინტელექტთან, რა დროსაც გამჟღავნდა ისეთ მონაცემები, როგორცაა სახელი, ელ-ფოსტის მისამართები, საკრედიტო ინფორმაცია და სხვა. აღნიშნულ შემთხვევაში საზედამხედველო ორგანომ დამუშავებისთვის პასუხისმგებელ პირს ინციდენტის შეუტყობინებლობისთვის დააკისრა პასუხისმგებლობა, ამასთანავე მას არ ჰქონდა შეფასებული სწავლების პროცესში მონაცემთა დამუშავების სამართლებრივი საფუძველი, რაც წინააღმდეგობაში მოდიოდა ანგარიშვალდებულების ვალდებულებასთან, ასევე კონფიდენციალურობის პოლიტიკა მხოლოდ ინგლისურენოვანი იყო და არ ყოფილა მარტივად ხელმისაწვდომი მომხმარებლებისთვის, მიუხედავად იმისა რომ ხელოვნური ინტელექტის სისტემა ამუშავებდა არარეგისტრირებული მომხმარებლების პერსონალურ მონაცემებსაც აღნიშნულის თაობაზე კომპანიას არ ჰქონდა მითითებული პოლიტიკის დოკუმენტში, შესაბამისად დარღვეული იყო გამჭვირვალობის პრინციპიც.⁴⁵ ყოველივე ზემო აღნიშნული შესაძლოა, განსაკუთრებულად იყოს მნიშვნელოვანი ხელოვნური ინტელექტის სისტემების მიერ მონაცემთა დამუშავებისას, მითუმეტეს თუ

⁴³ UNESCO, Towards a human-centred approach to the use of generative AI, 2023, 21, <<https://doi.org/10.54675/EWZM9535>> [10.01.2025].

⁴⁴ Garante per la Protezione dei Dati Personali (Garante), [2023], no. 9852214, <[https://gdprhub.eu/index.php?title=Garante_per_la_protezione_dei_dati_personali_\(Italy\)_-_9852214](https://gdprhub.eu/index.php?title=Garante_per_la_protezione_dei_dati_personali_(Italy)_-_9852214)> [10.01.2025].

⁴⁵ Garante per la Protezione dei Dati Personali (Garante), [2014], no. 10085455, <[https://gdprhub.eu/index.php?title=Garante_per_la_protezione_dei_dati_personali_\(Italy\)_-_10085455](https://gdprhub.eu/index.php?title=Garante_per_la_protezione_dei_dati_personali_(Italy)_-_10085455)> [10.01.2025].

გავითვალისწინებთ იმას რომ სუბიექტების მიერ მათი პერსონალური მონაცემების დამუშავების თაობაზე ინფორმირებულობის არ არსებობა/ნაკლებობა მათ ასევე უზღუდავს სუბიექტის ისეთ მნიშვნელოვან უფლებასაც როგორცაა გასაჩივრების უფლება, ინფორმაციის გამოთხოვის უფლება და სხვა.

მონაცემები ხელოვნური ინტელექტის ნებისმიერი სისტემის ფუნდამენტს წარმოადგენს, შესაბამისად მისი ხარისხი პირდაპირ იქონიებს გავლენას ამ სისტემების მიერ მიღებულ შედეგებზე. მონაცემების არასწორად/ტენდენციურად წარმოდგენის შემთხვევამ შესაძლოა მიკერძოებული ან უსამართლო შედეგები (გადაწყვეტილებები, პროგნოზები) გამოიწვიოს. ისტორიული მონაცემები რომლებიც ამ სისტემების სწავლების პროცესში გამოიყენება შესაძლოა საუკუნოვან სოციალურ სტიგმებთან იყოს კავშირში და ასახავდეს წარსულში არსებულ დისკრიმინაციულ პრაქტიკაც.⁴⁶ გარდა ისტორიული სტიგმების არსებობისა, ფიზიკური პირებისადმი დისკრიმინაციული მიდგომები შესაძლოა უკავშირდებოდეს ხელოვნური ინტელექტის სწავლების ეტაპზე სოციუმის ჯგუფების მახასიათებლების თუ სხვა ინფორმაციის არასათანადო ასახვასაც. საერთო ჯამში კი აღნიშნული პირების მონაცემების ამგვარი ხელოვნური ინტელექტის სისტემების მეშვეობით დამუშავება შესაძლოა დირსების შემლახავი იყოს ან სხვაგვარად იქონიოს უარყოფითი გავლენა მონაცემთა სუბიექტის უფლებებზე, რომელთა მიმართაც სისტემა გამოიყენება.

ხელოვნური ინტელექტის მოდელების კონტექსტში საინტერესოა ხელოვნური ინტელექტის მოდელების „ანონიმურობის“ (იგულისხმება რომ ხელოვნური ინტელექტი არ აშუშავებს იმგვარ მონაცემს რომელიც იდენტიფიცირებულ/იდენტიფიცირებად პირს უკავშირდება) და მონაცემთა კანონიერი დამუშავების (ლეგიტიმური ინტერესის საფუძველზე) საკითხები:

„მონაცემთა დაცვის ევროპული საბჭოს“ (“EDPB”) შეფასებით, ხელოვნური ინტელექტის სისტემის „ანონიმურობა“ ყოველ კონკრეტულ შემთხვევაში ინდივიდუალურად უნდა შეფასდეს, “EDPB“-ის მოსაზრებით ხელოვნური ინტელექტის სისტემები, რომელთა სწავლება პერსონალურ მონაცემებსაც მოიცავდა ვერ იქნება ანონიმური ყოველ შემთხვევაში. მისი მითითებით იმისათვის რომ ხელოვნური ინტელექტის სისტემა დეპერსონალიზებულად შეფასდეს აუცილებელია იმ პირთა პერსონალური მონაცემების მიღება (ასევე, ალბათობა), რომელთა პერსონალური მონაცემებიც ხელოვნური ინტელექტის მოდელის შემუშავების პროცესში გამოიყენებოდა და აღნიშნული მონაცემების სისტემებისადმი შეკითხვების მეშვეობით მოპოვების (განზრახ თუ უნებლიედ) ალბათობა უნდა იყოს უმნიშვნელო, დამუშავებისთვის პასუხისმგებელი თუ სხვა პირის მიერ მისი გონივრულად მოსალოდნელობის გათვალისწინებით.

⁴⁶ The Europol Innovation Lab, An Observatory Report on AI and Policing the Benefits and Challenges of Artificial Intelligence for Law Enforcement, 2024, 32, <<https://www.europol.europa.eu/cms/sites/default/files/documents/AI-and-policing.pdf>> [10.01.2025].

მოსაზრებაში მითითებულია რომ მონაცემთა დაცვის საზედამნებელო ორგანოს შეფასება მოდელის ანონიმურობის დემონსტრირებისთვის შემუშავებული დოკუმენტაციის შეფასებით უნდა შეეძლოს.⁴⁷

რაც შეეხება ხელოვნური ინტელექტის მოდელების შემუშავების და ექსპლუატაციაში მიღებისთვის ლეგიტიმური ინტერესის საფუძველზე მონაცემთა დამუშავებას, “EDPB“-ი ხაზს უსვამს რომ მონაცემთა დამუშავების საფუძველებს შორის იერარქია არ არსებობს და უშუალოდ მონაცემთა დამუშავებისთვის პასუხისმგებელმა პირებმა უნდა მოახდინონ მათი დამუშავების პროცესებში სათანადო საფუძვლის იდენტიფიცირება. ამასთან ლეგიტიმური ინტერესის შეფასების შემთხვევაში აუცილებლად უნდა იქნეს გათვალისწინებული სამეტაპიანი ტესტი, რაც მოიცავს (1) ლეგიტიმური ინტერესის არსებობის იდენტიფიცირებას (2) დამუშავების აუცილებლობას ამ მიზნის მიღწევისთვის (3) ლეგიტიმურ ინტერესსა და მონაცემთა სუბიექტების ინტერესებს თუ ფუნდამენტურ უფლებებსა და თავისუფლებებს შორის ინტერესთა ბალანსის შეფასებას.⁴⁸

ამასთან აღსანიშნავია რომ ლეგიტიმური ინტერესი უნდა იყოს (1) კანონიერი (2) მკაფიოდ და კონკრეტულად ფორმულირებული, (3) რეალური (და არა აბსტრაქტული). ხელოვნური ინტელექტის მოდელების შემთხვევაში ასეთი ლეგიტიმური ინტერესი შეიძლება იყოს მაგალითად, ინფორმაციული სისტემის საფრთხეების იდენტიფიცირების მეთოდების გაუმჯობესება. აუცილებლობის ნაწილში უნდა შეფასდეს (1) რამდენად გამოსადეგია მონაცემთა დამუშავება ლეგიტიმური ინტერესის მიზნებისთვის და (2) არსებობს თუ არა უფრო ნაკლებად შემზღვევადი საშუალება ამ ინტერესის მიღწევისთვის. ხელოვნური ინტელექტის მეთოდების შემუშავების/განვითარებისას უმნიშვნელოვანესია მონაცემთა რაოდენობის პროპორციულობის - მინიმუმიზაციის პრინციპის გათვალისწინებით, შეფასება. ინტერესთა ბალანსის შეფასებისას, მხედველობაში უნდა იქნეს მიღებული პერსონალურ მონაცემთა კატეგორიები, დამუშავების კონტექსტი და სავარაუდო შემდგომი გავლენები სუბიექტების უფლებებზე. ამასთან აუცილებელია მათი მონაცემების გამოყენებასთან დაკავშირებით სუბიექტების გონივრული მოლოდინების გათვალისწინებაც.⁴⁹

“EDPB“-ის მოსაზრებაში მითითებულია სუბიექტის უფლებებზე უარყოფითი გავლენების შემცირების მიზნით სათანადო ღონისძიებების გატარების საჭიროებაზეც, რაც განსხვავდება მონაცემთა დაცვის ძირითადი რეგულაციით გათვალისწინებული სავალდებულო ზომებისგან და უნდა იყოს

⁴⁷ The European Data Protection Board (“EDPB”), Opinion 28/2024 on Certain Data Protection Aspects Related to The Processing of Personal Data in the Context of AI Models, 2024, §43, <https://www.edpb.europa.eu/system/files/2024-12/edpb_opinion_202428_ai-models_en.pdf> [10.01.2025].

⁴⁸ EDPB, Guidelines 1/2024 on Processing of Personal Data Based on Article 6(1)(F) GDPR, Version 1.0 (for public consultation), 2024, §12, <https://www.edpb.europa.eu/system/files/2024-10/edpb_guidelines_202401_legitimateinterest_en.pdf> [10.01.2025].

⁴⁹ EDPB, Opinion 28/2024 on Certain Data Protection Aspects Related to The Processing of Personal Data in the Context of AI Models, 2024.

მორგებული ხელოვნური ინტელექტის მოდელის მახასიათებლებზე, მის დანიშნულებაზე და კონკრეტული შემთხვევის გარემოებებზე.⁵⁰

3.2.2. ხელოვნური ინტელექტის მეშვეობით პერსონალურ მონაცემთა დამუშავება

ხელოვნური ინტელექტის დანიშნულებიდან გამომდინარე, მისი დასკვნები თუ პროგნოზები შესაძლოა კონკრეტული პირების პერსონალური მონაცემების დამუშავებას საჭიროებდეს. იმ შემთხვევებში თუ თანამედროვე ტექნოლოგიების გამოყენება, პირის პერსონალურ მონაცემთა დამუშავების საფუძველზე მის თაობაზე გადაწყვეტილების, მისთვის სამართლებრივი თუ სხვაგვარი შედეგების მომტანი შეიძლება იყოს - აღნიშნულს მონაცემთა სუბიექტის ფუნდამენტურ უფლებებსა და თავისუფლებებზე პოტენციური უარყოფითი გავლენები მოჰყვება. შესაბამისად, მსგავსი თანამედროვე ტექნოლოგიებით მოსარგებლე პირებს, როგორც მონაცემთა დამუშავებისთვის პასუხისმგებელ პირებს განსაზღვრული ვალდებულებები ეკისრებათ, განსაკუთრებით კი პერსონალურ მონაცემთა დაცვის მიმართულებით. ამ მხრივ მნიშვნელოვანია ისეთი საკითხების გათვალისწინება, როგორიცაა დამუშავების პროცესის გამჭვირვალობა, ანგარიშვალდებულება, კანონიერება და სამართლიანობა, მონაცემთა უსაფრთხოება, მონაცემთა დაცვაზე ზეგავლენის შეფასება და სხვა.

ხელოვნური ინტელექტის გამოყენება სხვადასხვა სფეროში სხვადასხვაგვარ მიზანს შეიძლება ემსახურებოდეს, მაგალითად, ბიზნეს სექტორში - მომხმარებლების ქცევის ანალიზის გზით შეთავაზებებისა და მომსახურების მათზე მორგებას, საგანმანათლებლო სექტორში - პროცესის მარტივად წარმართვას, პერსონალიზებული სასწავლო გეგმის შედგენას, ჯანმრთელობის დაცვის სფეროში - დაავადებათა სიმპტომების დროულ აღმოჩენას, დიაგნოზირებას, დიაგნოსტიკის ანალიზს⁵¹, დასაქმების პროცესში - კონკრეტული პოზიციისთვის თავის წარმატებით გართმევის შანსების პროგნოზირებას მის შესახებ ისეთი ინფორმაციის დამუშავების საფუძველზე როგორიცაა პროფესიული გამოცდილება, განათლება, ტესტირების პასუხები და სხვა.

აღნიშნულ შემთხვევებში, პირველ რიგში მნიშვნელოვანია შეფასდეს ხელოვნური ინტელექტის მეშვეობით მონაცემთა დამუშავებისთვის რა სამართლებრივი საფუძველი შეიძლება ჰქონდეს ორგანიზაციას. მაგალითად, შესაძლებელია მომხმარებლის შესახებ გარკვეული ინფორმაცია აუცილებელი იყოს შეკვეთის გაფორმებისთვის, მისთვის მომსახურების გაწევისთვის, თუმცა შემდგომში ამ ინფორმაციის ხელოვნური ინტელექტის მეშვეობით სუბიექტის პრეფერენციების გასაანალიზებლად

⁵⁰ იქვე.

⁵¹ World Economic Forum, 5 Ways AI is Transforming Healthcare, <<https://www.weforum.org/stories/2025/01/ai-transforming-global-health/>> [22.01.2025].

დამუშავებისთვის განსხვავებული სამართლებრივი საფუძველი იყოს საჭირო. ძირითად შემთხვევებში ეს შეიძლება იყოს *თანხმობა ან ლეგიტიმური ინტერესი*. ამასთან მნიშვნელოვანია რომ თუ აღნიშნული ტექნოლოგიების მეშვეობით მონაცემთა დამუშავების საფუძველი იქნება უშუალოდ სუბიექტების თანხმობა, მონაცემთა სუბიექტმა იგი მხოლოდ სათანადოდ, მისთვის მარტივ გასაგებ ენაზე ინფორმაციის მიწოდების შემდეგ, ნებაყოფლობით უნდა განაცხადოს. რაც შეეხება ლეგიტიმურ ინტერესს, აღნიშნული საკითხი ყოველ კონკრეტულ შემთხვევაში ინდივიდუალურად უნდა შეფასდეს და მხედველობაში უნდა იქნეს მიღებული წინა თავში განხილული კრიტერიუმები. მაგალითად, *უნგრეთის მონაცემთა დაცვის საზედამხედველო ორგანოს ერთ-ერთ გადაწყვეტილებაში*, რომელიც ბანკის მიერ ხელოვნური ინტელექტის მეშვეობით მომხმარებლებთან საუბრის ჩანაწერის, კმაყოფილების შეფასების მიზნით ემოციურ ელემენტების გაანალიზებას ეხება, სუბიექტები ინფორმირებულები იყვნენ აუდიომონიტორინგის თაობაზე, თუმცა აღნიშნული ჩანაწერების შემდგომი დამუშავების თაობაზე ინფორმაციას არ ფლობდნენ. ბანკი თანამედროვე ტექნოლოგიების მეშვეობით მონაცემთა დამუშავების საფუძვლად ლეგიტიმურ ინტერესს - ხარისხის კონტროლს მიიჩნევდა. საზედამხედველო ორგანომ ხელოვნური ინტელექტის მეშვეობით მომხმარებლებისა და თანამშრომლების აუდიოჩანაწერების დამუშავება უკანონოდ მიიჩნია, რადგან ლეგიტიმური ინტერესის შეფასებისას მხედველობაში არ ყოფილა მიღებული დამუშავების პროპორციულობა, ამასთან მომხმარებლები არ ყოფილან ინფორმირებული მათი ხმის ანალიზის თაობაზე, შესაბამისად შეუძლებელი იქნებოდა მათ მიერ „უარის თქმის“ უფლების განხორციელება და არც ზეგავლენის შეფასება შეიცავდა რაიმე სახის შემამსუბუქებელ ღონისძიებებს მონაცემთა სუბიექტის უფლებებზე გავლენებისა და საფრთხეების შესამცირებლად. აღნიშნულიდან გამომდინარე საზედამხედველო ორგანომ ხელოვნური ინტელექტის მეშვეობით მომხმარებლებისა და დასაქმებული პირების პერსონალური მონაცემების დამუშავების პროცესი კანონთან შეუსაბამოდ მიიჩნია.⁵²

ხელოვნური ინტელექტის სისტემების გამოყენებით მონაცემთა დამუშავებისას ასევე აუცილებელია *მონაცემთა მინიმუზაციის პრინციპის* გათვალისწინება. დიდი ბრიტანეთის საზედამხედველო ორგანოს (“ICO”) რეკომენდაციის თანახმად, დასაქმების აგენტებმა თავიანთის საქმიანობის პროცესში სისტემების გამოყენებისას უნდა შეაფასონ ხელოვნური ინტელექტის მიერ შეგროვებული ინფორმაცია და დარწმუნდნენ რომ ეს მათი დამუშავების მიზნებისთვის მინიმალურად აუცილებელი ინფორმაცია იქნება, დარწმუნდნენ რომ აღნიშნული მონაცემები ხელოვნური ინტელექტის მიმწოდებლების მიერ არ დამუშავდება განსხვავებული მიზნებისთვის.⁵³

⁵² *Nemzeti Adatvédelmi és Információszabadság Hatóság (NAIH)*, [2024], NAIH-85-3/2022, <[https://gdprhub.eu/index.php?title=NAIH_\(Hungary\)_-_NAIH-85-3/2022](https://gdprhub.eu/index.php?title=NAIH_(Hungary)_-_NAIH-85-3/2022)> [10.01.2025].

⁵³ *ICO*, AI tools in recruitment, 2024, <<https://ico.org.uk/media/about-the-ico/documents/4031620/ai-in-recruitment-outcomes-report.pdf>> [10.01.2025].

აღნიშნული მიდგომა უნდა გავრცელდეს ხელოვნური ინტელექტის მეშვეობით მონაცემთა დამუშავების სხვა პროცესებზეც.

გამჭირვალობა მონაცემთა დამუშავების ერთ-ერთ უმნიშვნელოვანეს პრინციპს წარმოადგენს და მოიაზრებს რომ მონაცემთა სუბიექტებს უნდა მიეწოდოთ ინფორმაცია პერსონალური მონაცემების დამუშავების თაობაზე, ლაკონურად, მათთვის გასაგებ ენაზე, ამასთან ინფორმაცია მარტივად უნდა იყოს ხელმისაწვდომი.⁵⁴ აღნიშნული პრინციპის დაცვა, ხელოვნური ინტელექტის მეშვეობით მონაცემების დამუშავებისას გარკვეულწილად შესაძლოა რთული იყოს, ვინაიდან მანქანური სწავლების ბევრი მოდელი „შავ ყუთს“ წარმოადგენს და იგი თავისივე პროგნოზების განმარტებას ადამიანისთვის გასაგებ ენაზე არ ახდენს.⁵⁵ შესაბამისად AI სისტემების მიერ მიღებული გადაწყვეტილებების ინტერპრეტირება, განმარტება შესაძლოა უშუალოდ მასზე მომუშავე პირებისთვისაც რთული იყოს, რაც დამუშავებისთვის პასუხისმგებელი პირის მიერ ვალდებულებების შესრულებისას გარკვეულ გამოწვევებს ქმნის.

მონაცემთა სამართლიანად, ღირსების შეუღლებად დამუშავება ასევე უმნიშვნელოვანეს პრინციპს წარმოადგენს, რომელიც ყველა დამუშავების პროცესში უნდა იყოს დაცული. როგორც წინა თავში აღინიშნა, იქიდან გამომდინარე, რომ ხელოვნური ინტელექტის სისტემების მუშაობა მისი სწავლების პროცესში გამოყენებულ მონაცემებზეა დამოკიდებული, დიდია შანსი იმისა რომ აღნიშნული სათანადოდ არ ასახავდეს საზოგადოების ყველა ჯგუფის მახასიათებლებს, ან ეფუძნებოდეს ისტორიულ მონაცემებს, რაც სხვადასხვაგვარ სტიგმებს შეიცავს. აღნიშნული უკვე შემდგომ, დამუშავებისთვის პასუხისმგებელ პირს სისტემით სარგებლობის ეტაპზე მიკერძოებულ, დისკრიმინაციულ გადაწყვეტილებებამდე მიიყვანს. ხელოვნური ინტელექტის სისტემებისთვის დამახასიათებელია როგორც ისტორიული, სოციალური, ასევე ალგორითმული მიკერძოებები.⁵⁶ მაგალითად, დასაქმების სფეროში გამოყენებადი ხელოვნური ინტელექტის სისტემა, რომლის სწავლების პროცესი მამრობითი სქესის წარმომადგენლების რეზიუმეებს ეფუძნებოდა, გამოყენებისას, ახდენდა ყველა ქალი კანდიდატის ინფორმაციისგან გაფილტვრას და უპირატესობას მამაკაც კანდიდატებს ანიჭებდა.⁵⁷

ხელოვნური ინტელექტის მეშვეობით მონაცემთა დამუშავების საკითხთან დაკავშირებით ასევე გასათვალისწინებელია, რომ მონაცემთა სუბიექტს უფლება აქვს, არ დაექვემდებაროს მხოლოდ ავტომატიზებულად,

⁵⁴ Article 29 Working Party, Guidelines on transparency under Regulation 2016/679, 2018.

⁵⁵ Cynthia Rudin, Stop Explaining Black Box Machine Learning Models for High Stakes Decisions And Use Interpretable Models Instead, Nature Machine Intelligence, VOL 1, 2019, 206–215, <<https://doi.org/10.1038/s42256-019-0048-x>> [10.01.2025].

⁵⁶ Shrishak K., AI-Complex Algorithms and effective Data Protection Supervision Bias evaluation, EDPB, Support Pool of Experts Programme, 2024, 5-6, <https://www.edpb.europa.eu/system/files/2025-01/d1-ai-bias-evaluation_en.pdf> [10.01.2025].

⁵⁷ Byrne A., Lee D., Le Q., Bias in AI: Tackling the Issues through Regulations and Standards, 2024, <https://publicpolicy.ie/wp-content/uploads/2024/10/Bias_in_AI.pdf> [10.01.2025].

მიღებულ გადაწყვეტილებას, რომელიც მისთვის წარმოშობს სამართლებრივ ან სხვა სახის არსებითი მნიშვნელობის მქონე შედეგს, გარდა იმ შემთხვევებისა თუ აღნიშნულის თაობაზე არსებობს სუბიექტის თანხმობა, ხელშეკრულების შესრულების/დადების მიზნითაა აუცილებელი ან კანონით თუ კანონქვემდებარე აქტითაა გათვალისწინებული.⁵⁸ შესაბამისად აღნიშნულ შემთხვევებში აუცილებელია მონაცემთა სუბიექტზე გავლენის მქონე გადაწყვეტილებების მიღება მხოლოდ სისტემის პროგნოზებს/დასკვნებს არ ეფუძნებოდეს და ადამიანური ზედამხედველობა ერთოდეს თან.

ზემოაღნიშნულ შემთხვევებში მონაცემთა სუბიექტის უფლებებისადმი მომეტებული რისკიდან, მათი შელახვის მაღალი საფრთხიდან გამომდინარე, ხელოვნური ინტელექტის სისტემების მეშვეობით მონაცემთა დამუშავებამდე შესაძლოა აუცილებელი იყოს მონაცემთა დაცვაზე ზეგავლენის შეფასება. აღნიშნული ერთი მხრივ სუბიექტის უფლებების დაცვის დამატებით გარანტიას ქმნის, ხოლო მეორე მხრივ დაეხმარება დამუშავებისთვის პასუხისმგებელ პირს ხელოვნური ინტელექტის მეშვეობით მონაცემთა დამუშავებისას ანგარიშვალდებულებისა და კანონიერი დამუშავების დემონსტრირებაში.⁵⁹ ორგანიზაცია რომელიც ხელოვნური ინტელექტის მეშვეობით სუბიექტების მონაცემთა დამუშავებას გადაწყვეტს უნდა დარწმუნდეს აღნიშნული სისტემების უსაფრთხოებაში, მათ შორის ტექნოლოგიის ტექნიკური თუ კონფიდენციალურობის დოკუმენტაციის მეშვეობით და განახორციელოს პერიოდული ზედამხედველობა, მისი კომპეტენციის ფარგლებში.

4. დასკვნა

ხელოვნური ინტელექტი, თანამედროვე ტექნოლოგიებში დღესდღეობით მოწინავე ადგილს იკავებს და სხვადასხვა სფეროების განვითარების დიდი პოტენციალი გააჩნია. აღნიშნული სისტემების გამოყენება ისეთ სექტორებში, როგორცაა განათლება, ჯანმრთელობის დაცვა, სამართალდაცვითი საქმიანობა, ბიზნესი და საზოგადოების განვითარებისთვის სხვა მნიშვნელოვანი სფეროები, საქმიანობის სპეციფიკიდან გამომდინარე სხვადასხვა დანიშნულებით შეიძლება იქნეს გამოყენებული. იგი შეიძლება ემსახუროდეს საქმიანობის გამარტივებას, ინფორმაციის ანალიტიკას, რისკების შეფასებას, გადაწყვეტილების მიღებას ან პროგნოზირებას/დიაგნოსტიკას უფრო მცირე დროში. მისი მზარდი პოტენციალიდან გამომდინარე, მსოფლიოში AI-ის სამართლებრივი რეგულირების აუცილებლობა დადგა, რასაც შედეგად ისეთი აქტების შემუშავება მოჰყვა როგორცაა ევროკავშირის ხელოვნური ინტელექტის აქტი და ევროპის საბჭოს ხელოვნური ინტელექტის ჩარჩო კონვენცია. ამასთან

⁵⁸ საქართველოს კანონი „პერსონალურ მონაცემთა დაცვის შესახებ“, 3144-XIმს-Xმპ, 14.06.2023, მუხლი 19 (1).

⁵⁹ ICO, How to Use AI and Personal Data Appropriately and Lawfully, 2022, <<https://ico.org.uk/media/for-organisations/documents/4022261/how-to-use-ai-and-personal-data.pdf>> [10.01.2025].

აღნიშნული სისტემების ეთიკური, ადამიანის უფლებებთან მიმართებით დაბალანსებული გამოყენების მიზნებისთვის უმნიშვნელოვანესია სხვადასხვა საერთაშორისო ორგანიზაციების კვლევითი და სარეკომენდაციო საქმიანობა. აღნიშნული გარკვეულ საფუძვლებს ქმნის ტექნოლოგიების სამართლებრივი რეგულირებების შექმნის, სრულყოფისთვის, ასევე თავისი წვლილი შეაქვს მათი ეფექტიანი იმპლემენტაციის პროცესში.

ხელოვნური ინტელექტის სისტემების შექმნა დიდი რაოდენობით მონაცემებს, მათ შორის პერსონალურ მონაცემებს, საჭიროებს, ამასთან განსაკუთრებით მაღალია მონაცემებისადმი მოთხოვნები მეტად კომპლექსურ მოდელებში. ხელოვნური ინტელექტის მიერ ფიზიკური პირების შესახებ ინფორმაციის დამუშავება უკავშირდება როგორც მისი სწავლების, განვითარების ეტაპს, ასევე შესაძლოა მის მთლიან „სასიცოცხლო ციკლს“ მოიცავდეს. პერსონალური მონაცემების დამუშავება შესაძლოა განხორციელდეს როგორც უშუალოდ ხელოვნური ინტელექტის სისტემებზე მომუშავე ორგანიზაციების მიერ, ასევე უშუალოდ იმ დამუშავებისთვის პასუხისმგებელი პირების მიერ რომლებიც სხვადასხვა სექტორში საქმიანობის ფარგლებში სუბიექტების მონაცემებს ხელოვნური ინტელექტის მეშვეობით ამუშავებენ. ხშირ შემთხვევებში ავტომატიზებული დამუშავების ამ ფორმას ფიზიკური პირების ფუნდამენტური უფლებებისადმი საფრთხეების შექმნის პოტენციალი გააჩნია.

ხელოვნური ინტელექტის მეშვეობით მონაცემთა დამუშავებისას აუცილებელია, როგორც აღნიშნულ ტექნოლოგიებზე მომუშავე პირების, ისე მოსარგებლე ორგანიზაციების მიერ გათვალისწინებულ იქნეს ისეთი საკითხები როგორიცაა მონაცემთა დამუშავების საფუძველი, მინიმუმის, გამჭვირვალობის, სამართლიანობის, მიზნით შეზღუდვის, უსაფრთხოების პრინციპები. ამასთანავე, მხედველობაში უნდა იქნეს მიღებული მონაცემთა ავტომატიზებული დამუშავებით გადაწყვეტილების მიღების შემთხვევებში მონაცემთა დაცვის წესები. განხორციელდეს მონაცემთა დაცვაზე ზეგავლენის შეფასება, განსაკუთრებით კი იმ შემთხვევებში როდესაც ხელოვნური ინტელექტი გამოიყენება ჯანდაცვის სექტორში ან ისეთი საქმიანობის განხორციელებისას რაც განსაკუთრებული კატეგორიის მონაცემების დამუშავებას ითვალისწინებს. ხელოვნური ინტელექტის მიერ/მეშვეობით მონაცემთა დამუშავებისას უნდა მოხდეს სუბიექტების სათანადო ინფორმირება, წინააღმდეგ შემთხვევაში აღნიშნული მათი როგორც სუბიექტის სხვა უფლებების დაუდევრობით შეზღუდვასაც გამოიწვევს.

ხელოვნური ინტელექტის სისტემების მიერ მონაცემთა დამუშავების უარყოფითი გავლენების პრევენციისთვის თუ ეფექტიანი რეაგირებისთვის მნიშვნელოვანი როლი შესაძლოა ჰქონდეთ მონაცემთა დაცვის საზედამნებლო ორგანოებს. ხაზგასასმელია აღნიშნულ ტექნოლოგიებთან დაკავშირებით სარეკომენდაციო სახის დოკუმენტების, პოლიტიკის დოკუმენტების საჭიროება. ამასთან, ხელოვნური ინტელექტის სისტემების გავლენების შემცირებისთვის და მისით ეფექტიანი სარგებლობისთვის (უფლებების დაცვის მხედველობაში მიღებით) მნიშვნელოვანია

საზოგადოების ინფორმირების მიზნით, ცნობიერების ამაღლების სხვადასხვა აქტივობების განხორციელება, რაც აღნიშნული ტექნოლოგიების უარყოფითი გავლენების შემცირებაში დიდ წვლილს შეიტანს.

ბიბლიოგრაფია:

1. საქართველოს კანონი „პერსონალურ მონაცემთა დაცვის შესახებ“, 3144-XIმს-Xმპ, 14/06/2023.
2. საქართველოს კანონი „საქართველოს 2025 წლის სახელმწიფო ბიუჯეტის შესახებ“, 10/12/2024.
3. პერსონალურ მონაცემთა დაცვის სამსახურის უფროსის 2024 წლის 31 დეკემბრის №ბ/1259 ბრძანება „პერსონალურ მონაცემთა დამუშავების კანონიერების გეგმური შემოწმებების (ინსპექტირება) 2025 წლის გეგმის დამტკიცების შესახებ“.
4. საქართველოს ეროვნული ბანკის პრეზიდენტის 2020 წლის 17 აგვისტოს №151/04 ბრძანება „მონაცემებზე დაფუძნებული სტატისტიკური, ხელოვნური ინტელექტის და მანქანური სწავლების მოდელების რისკების მართვის დებულების დამტკიცების თაობაზე“.
5. Regulation (EU) 2024/1689 of the European Parliament and of the Council of 13 June 2024 laying down Harmonised Rules on Artificial Intelligence (EU AI Act), OJ L, 2024/1689, 12/07/2024.
6. Framework Convention on Artificial Intelligence and Human Rights, Democracy and the Rule of Law, Council of Europe Treaty Series - No. 225, 05.09.2024.
7. Regulation (EU) 2016/679 of the European Parliament and of the Council of 27 April 2016 on the Protection of Natural Persons with Regard to the Processing of Personal Data and on the Free Movement of Such data, and Repealing Directive 95/46/EC (General Data Protection Regulation), OJ L 119, 04/05/2016.
8. Agencia Española de Protección de Datos (AEPD), Innovation and Technology, <<https://www.aepd.es/en/areas/innovation-and-technology>> [20.02.2025].
9. Agencia Española de Protección de Datos (AEPD), Legal Report 0059/2023 of the Legal Office of the AEPD Ruling on the Difference Between AI Systems and Processing of Personal Data and the Assessment of the Level of Risk of Processings, [2023], <<https://www.aepd.es/documento/informe-juridico-0059-2023-en.pdf>> [20.02.2025].
10. Article 29 Working Party, Guidelines on transparency under Regulation 2016/679, 2018.
11. Byrne A., Lee D., Le Q., Bias in AI: Tackling the Issues through Regulations and Standards, 2024, <https://publicpolicy.ie/wp-content/uploads/2024/10/Bias_in_AI.pdf> [20.02.2025].
12. Council Of Europe (CoE) Steering Committee for Human Rights in the fields of Biomedicine and Health (CDBIO), Report on the Application of Artificial Intelligence in Healthcare and Its Impact on the “Patient–Doctor” Relationship, September 2024.

13. *Council of Europe (CoE) Committee on Artificial Intelligence (CAI)*, Methodology for the Risk and Impact Assessment of AI Systems from the Point of View of Human Rights, Democracy and the Rule of Law (“The HUDERIA”), 28/11/2024, <<https://rm.coe.int/cai-2024-16rev2-methodology-for-the-risk-and-impact-assessment-of-arti/1680b2a09f>> [20.02.2025].
14. *EDPS*, Artificial intelligence Act, <https://www.edps.europa.eu/artificial-intelligence/artificial-intelligence-act_en> [20.02.2025].
15. *EDPB*, Guidelines 1/2024 on Processing of Personal Data Based on Article 6(1)(F) GDPR, 2024, <https://www.edpb.europa.eu/system/files/2024-10/edpb_guidelines_202401_legitimateinterest_en.pdf> [20.02.2025].
16. *Gleeson B.*, How AI Is Reshaping the Future of Work Across Industries, <<https://www.forbes.com/sites/brentgleeson/2024/12/03/how-ai-is-reshaping-the-future-of-work-across-industries/>> [03.12.2024].
17. *Geeks for Geeks*, Turing Test in Artificial Intelligence, <<https://www.geeksforgeeks.org/turing-test-artificial-intelligence/>> [16.09.2024].
18. *History of Data Science*, Dartmouth Summer Research Project: The Birth of Artificial Intelligence, <<https://www.historyofdatascience.com/dartmouth-summer-research-project-the-birth-of-artificial-intelligence/>> [30.09.2021].
19. *Information Commissioner's Office (ICO)*, Our Work on Artificial Intelligence, <<https://ico.org.uk/about-the-ico/what-we-do/our-work-on-artificial-intelligence/>> [20.02.2025].
20. *Information Commissioner's Office (ICO)*, How to Use AI and Personal Data Appropriately and Lawfully, 2022, <<https://ico.org.uk/media/for-organisations/documents/4022261/how-to-use-ai-and-personal-data.pdf>> [20.02.2025].
21. *Information Commissioner's Office (ICO)*, AI Tools in Recruitment, 2024, <<https://ico.org.uk/media/about-the-ico/documents/4031620/ai-in-recruitment-outcomes-report.pdf>> [20.02.2025].
22. *IBM*, What is Artificial Intelligence (AI)?, <<https://www.ibm.com/think/topics/artificial-intelligence>> [09.08.2024].
23. *Keskpaik S.*, Machine Unlearning, TechSonar Reports, 2024, <https://www.edps.europa.eu/system/files/2024-11/24-11-15_techsonar_2025_en.pdf> [20.02.2025].
24. *Kingsley O.A.*, Artificial intelligence research: A review on dominant themes, methods, frameworks and future research directions, Telematics and Informatics Reports, Volume 14, 1.1, 2024, <<https://doi.org/10.1016/j.teler.2024.100127>> [20.02.2025].
25. *McCarthy J., Minsky M.L., Rochester N., Shannon C.E.*, A Proposal for the Dartmouth Summer Research Project on Artificial Intelligence, 31.08.1955, <<http://jmc.stanford.edu/articles/dartmouth/dartmouth.pdf>> [20.02.2025].

26. OECD, Artificial Intelligence Papers, <<https://doi.org/10.1787/dee339a8-en>> [20.02.2025].
27. *Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD)*, Explanatory Memorandum on the Updated OECD Definition of an AI System, OECD Artificial Intelligence Papers, №8, OECD Publishing, Paris, 2024.
28. *OECD*, AI, Data Governance and Privacy: Synergies and Areas of International Cooperation, OECD Artificial Intelligence Papers, №22, OECD Publishing, Paris, 2024.
29. *Russell S. J., Norvig P.*, Artificial Intelligence: A Modern Approach, 4th Global Edition, Pearson Education Limited, 2021.
30. *Rudin C.*, Stop Explaining Black Box Machine Learning Models for High Stakes Decisions And Use Interpretable Models Instead, Nature Machine Intelligence, Vol. 1, 2019, 206-215.
31. *Shrishak K.*, AI-Complex Algorithms and effective Data Protection Supervision Bias evaluation, EDPB, Support Pool of Experts Programme, 2024, <https://www.edpb.europa.eu/system/files/2025-01/d1-ai-bias-evaluation_en.pdf> [20.02.2025].
32. *Schwab K.*, The Fourth Industrial Revolution, Encyclopedia Britannica, 31.05.2023, <<https://www.britannica.com/topic/The-Fourth-Industrial-Revolution-2119734>> [10.01.2025].
33. *Stearns P, N.*, The Industrial Revolution in World History, 4th ed., Westview Press, 2013.
34. The European Data Protection Board (EDPB), EDPB Adopts Statement on Age Assurance, Creates a Task Force on AI Enforcement and Gives Recommendations to WADA, <https://www.edpb.europa.eu/our-work-tools/plenary-meetings/102nd-plenary-meeting_en> [12.02.2025].
35. *The European Data Protection Supervisor (EDPS)*, Orientations for EUIs Using Generative AI, 2024, <https://www.edps.europa.eu/system/files/2024-06/24-06-03_genai_orientations_en.pdf> [20.02.2025].
36. *The European Data Protection Board ("EDPB")*, Opinion 28/2024 on Certain Data Protection Aspects Related to The Processing of Personal Data in the Context of AI Models, 2024, §43, <https://www.edpb.europa.eu/system/files/2024-12/edpb_opinion_202428_ai-models_en.pdf> [20.02.2025].
37. *The Europol Innovation Lab*, An Observatory Report on AI and Policing the Benefits and Challenges of Artificial Intelligence for Law Enforcement, 2024, <<https://www.europol.europa.eu/cms/sites/default/files/documents/AI-and-policing.pdf>> [20.02.2025].
38. *The Global Privacy Assembly*, Resolution on Generative Artificial Intelligence Systems, 45th Closed Session, 2023, <https://www.edps.europa.eu/system/files/2023-10/edps-gpa-resolution-on-generative-ai-systems_en.pdf>
39. UNESCO, Artificial Intelligence, <<https://www.unesco.org/en/artificial-intelligence>> [20.02.2025].

40. UNESCO, Towards a Human-Centred Approach to the Use of Generative AI, 2023, 21, <<https://doi.org/10.54675/EWZM9535>> [20.02.2025].
41. United Nations (UN), Seizing The Opportunities of Safe, Secure and Trustworthy Artificial Intelligence Systems for Sustainable Development, 11.03.2024, <<https://documents.un.org/doc/undoc/ltd/n24/065/92/pdf/n2406592.pdf>> [20.02.2025].
42. World Economic Forum, 5 Ways AI is Transforming Healthcare, <<https://www.weforum.org/stories/2025/01/ai-transforming-global-health/>> [22.01.2025].
43. *Garante per la Protezione dei Dati Personali (Garante)*, [2023], no. 9852214, <[https://gdprhub.eu/index.php?title=Garante_per_la_protezione_dei_dati_personali_\(Italy\)_-_9852214](https://gdprhub.eu/index.php?title=Garante_per_la_protezione_dei_dati_personali_(Italy)_-_9852214)> [20.02.2025].
44. *Garante per la Protezione dei Dati Personali (Garante)*, [2014], no. 10085455, <[https://gdprhub.eu/index.php?title=Garante_per_la_protezione_dei_dati_personali_\(Italy\)_-_10085455](https://gdprhub.eu/index.php?title=Garante_per_la_protezione_dei_dati_personali_(Italy)_-_10085455)> [20.02.2025].
45. *Nemzeti Adatvédelmi és Információszabadság Hatóság (NAIH)*, [2024], NAIH-85-3/2022, <[https://gdprhub.eu/index.php?title=NAIH_\(Hungary\)_-_NAIH-85-3/2022](https://gdprhub.eu/index.php?title=NAIH_(Hungary)_-_NAIH-85-3/2022)> [20.02.2025].
46. <<https://help.openai.com/en/articles/7842364-how-chatgpt-and-our-foundation-models-are-developed>> [20.02.2025].
47. <<https://artificialintelligenceact.eu/implementation-timeline/>> [20.02.2025].